

Verhitte discussies

Clashen over 't klimaat aan de

Ruzie over vliegen of een kaasplankje: bijna iedereen botst weleens over klimaatzaken. Hoe gaan we daarmee om? 'Mijn man vindt soms dat ik doorsla.'

tekst **Maarten van Gestel**
beeld **Van Santen & Bolleurs**

Voordat Jeanette Samsom naar werk gaat, bakt ze thuis een paar veganistische taarten. Ze is jarig en wil dat vieren. Maar in het ziekenhuis in Zeeland, waar

ze anesthesisch verpleegkundige is, valt haar traktatie niet bij iedereen in goede aarde. "Sommige collega's namen bewust geen stukje." Niet omdat ze niet van taart houden, zegt Samsom, maar 'uit principe', omdat ze zich afzetten tegen veganistisch eten en gedoe rond klimaat. En dus indirect ook tegen Samsom, met wie ze verder nauw samenwerken. "Dat is moeilijk."

Een paar jaar geleden werd Samsom lid van de Partij voor de Dieren. Dat was als 'uit de kast komen' in haar conservatieve omgeving in Zeeland. Inmiddels is dat 'peanuts' vergeleken met haar betrokkenheid bij Extinction Rebellion (XR), waarmee ze onlangs op de A12 stond. Dat Samsom zich in Zeeland 'een roepende in de woestijn' voelt, dat is ze wel gewend. Lastiger zijn de botsingen met mensen dichterbij haar, naast collega's ook vrienden en haar man.

Luchtig gesprekje

"Sommige vrienden weten dat ik veganistisch ben, maar als we een etentje hebben is er vaak niets veganistisch. Zij denken: stel je niet zo aan." Haar man, met wie ze dertig jaar samen is, met wie ze drie kinderen

heeft en van wie ze veel houdt, is ook veel minder met klimaat bezig. "Ik vond het verschrikkelijk als hij spareribs bestelde in een restaurant, terwijl hij wist hoe erg ik dat vond." En hoe moet dat met de volgende vakantie, wat als de rest van het gezin dan wil vliegen? "Moet ik kijken of ik dan alleen met de trein kan? Of blijft mama thuis?"

Niet alleen voor Samsom zijn deze botsingen lastig, dat geldt net zo goed voor de ander. "Mijn man vindt soms dat ik doorsla." Soms zit een luchtig gesprekje thuis of met vrienden er niet meer in, en vindt haar omgeving dat ze moet 'stoppen met preken.' Collega's zeggen het niet direct, maar ze hoort via-via dat mensen haar aanwezigheid bij de A12 afkeuren. "Omdat het niet mag, en vanwege wat het de overheid kost aan politie-inzet."

Vliegen, wel of niet oké?

Het klimaatprobleem is de afgelopen twintig jaar een steeds grotere rol gaan spelen in de samenleving. Lang niet iedereen kijkt er hetzelfde naar, en hoewel 75 procent van de Nederlanders zich volgens het CBS zorgen maakt, lopen opvattingen over hoe ermee om te gaan uiteen. Is vliegen wel of niet oké, zo ja, hoe vaak ga je dan? Hoe vaak eet je vlees, of kan dat helemaal niet meer, en hoe zit het met vis en zuivel? Vaak komen mensen – in liefdesrelaties, gezinnen, vriendengroepen, met collega's – hier samen wel uit, maar soms botst het ook.

Jeanine Pothuizen, een klimaatpsycholoog die zich specialiseerde in gedragsveranderingen bij organisaties, ziet de laatste jaren steeds vaker van dat soort klimaatconflicten (of -conflictjes) tussen mensen. "Dit speelt zeker niet alleen bij activisten, maar ook op kleinere schaal." Op werk kunnen collega's botsen als iemand niet recyclet. En wat als een moeder haar 18-jarige zoon wil steunen met zijn wereldreisplan, maar het tegelijkertijd afkeurt dat hij vijfduizend kilometer gaat vliegen?

Pothuizen is actief bij stichting Klimaatgesprekken en helpt mensen met dit soort spanningen omgaan. "Als ik bij trainingen vraag wat mensen verdrietig maakt, komt vaak het antwoord: dat ik vrienden verloren ben, mijn familie niet meer op een fijne manier spreek en het in de weg zit van rela-

'Stel jezelf regelmatig de vraag of je principes belangrijker vindt dan een vriendschap'

ties." Pothuizen herkent dit zelf ook. Zij was ooit te gast bij *Een Vandaag*. In de appgroep met vrienden deelde iemand vervolgens een internetfilmje waarin de psycholoog met knip- en plakwerk belachelijk werd gemaakt. "Het kostte mij een half jaar voordat ik dacht: hoe laat ik me weer zonder schroom zien in deze groep? Daar zat schaamte bij, en spanning, of ik er nog wel bij zou horen."

Hoe vaak zulke klimaatconflicten precies voorkomen is lastig te zeggen. Universiteiten doen er geen onderzoek naar. De Vereniging voor Relatie- en Gezinstherapie kan het niet kwantificeren, omdat dit soort conflicten vaak samenhangt met andere spanningen. Onderzoek dat Sire liet doen voor de campagne 'Verlies elkaar niet' laat zien dat negentien procent van de Nederlanders klimaat ervaart als een polariserend onderwerp in kleine kring, dus met vrienden en familie, net zoals immigratie of corona. Dus geheid komt daar weleens ruzie van.

Extra lastig aan klimaat is dat er zoveel in samenkomt en dat het persoonlijk is, zegt

Anoek Neele, oprichter van het Klimaattheater, waarmee ze voorstellingen geeft over sociale normen in de maatschappij. Vroeger had je ook wel gedoe rond roken – of dat wel of niet binnen kon, et cetera. "Dat was ook een 'pleziergever' die mensen werd afgenomen, omdat het ongezonder of slecht is. Maar dat is wel een afgebakend onderwerp, terwijl klimaat gaat over energie, over voedsel, over water."

Pothuizen beschrijft het hypothetische voorbeeld van een buurman die zijn hele dak vol zonnepanelen legt, en op dat vlak duurzaam bezig is, maar tegelijkertijd ook hartstikke veel vliegt. "Dat kan voor spanningen in contact zorgen. Want is hij nou wel of niet duurzaam bezig?"

Veel mensen kiezen ervoor om het onderwerp klimaat te vermijden, zien Pothuizen en Neele. Zelf heeft Pothuizen bijvoorbeeld weleens besloten dat ze op de tennisclub niet over het onderwerp praat, omdat ze 'daar gewoon wilde ontspannen'. Ook haar beste vriendin 'heeft niets met klimaat'. Ze durfde bij haar laatste voor het eerst te vragen wat ze van de XR-demonstraties vond.

Maar dat vermijden kan zijn wissel trekken. "Met mensen die dichtbij me staan wil ik graag op één lijn zitten over dingen die ik belangrijk vind", zegt Neele. Zij was laatst een middag in het park met goede vrienden, en vroeg of ze weleens nadenken over hoe de toekomst zal zijn voor hun kinderen, over vijftig jaar? "Ze reageerden geërgerd: wat heeft het voor zin, om daarover na te denken? Je hebt er toch geen invloed op." Neele antwoordde dat zij zich wel zorgen maakt, maar dat kwam niet aan. "Ik voelde dat ik de connectie verloor." Nu snijdt ze het onderwerp niet meer aan. "Ik voelde me niet gezien, en uiteindelijk alleen, omdat ik het nu zelf draag. Terwijl dit juist een collectief probleem is."

Rutger the Judger

Iemand die dit onderwerp bij zijn vrienden allesbehalve vermijdt, is Rutger Vaartjes (29), ook wel *Rutger the Judger* genoemd. Laatst was Vaartjes met vrienden op vakantie. Iemand bestelde een kaasplankje. Spottend riep hij: *'Cheese is murder!'* "Ik wilde een grap maken met een kern van waarheid, maar die werd me niet door iedereen in dank afgenomen." Twee vrienden vonden het irritant dat hij zijn eigen idealen aan de rest wilde opdringen. Dan had hij van tevoren maar moeten zeggen dat hij niet met niet-veganisten aan tafel wilde.

Zelf is Vaartjes ook in dubio. Al sinds zijn vijfde is hij vegetariër, sinds twee jaar zo goed als veganist. Tot voor kort bekritiseer-

keukentafel

de hij zijn vrienden niet als ze een – in zijn ogen – niet-duurzame keuze maakten. Maar zijn vriendin werkt bij Milieudefensie, ze versterken elkaar, en het gevoel groeit dat hij mensen verantwoordelijk kan houden. “We wonen allemaal op dezelfde planeet. Als jij blijft vliegen, en als iedereen dat doet, dan verpest je het niet alleen voor jezelf maar voor ons allemaal.” Plus, als hij zijn vrienden aanspreekt op gedrag, is dat volgens Vaartjes niet gemeen bedoeld. “Ik keur de handeling af, niet de persoon.”

Elektrisch, maar niet delen

Veel klimaatconflicten gaan volgens psycholoog Pothuizen in essentie niet eens zozeer over het wel of niet eten van kaas, maar meer over de waarden die eronder liggen. Wil je bijvoorbeeld vooral van het leven genieten, of kan dat ook best wat minder als je daarmee anderen helpt? Theatermaker Neele en haar man botsen regelmatig omdat zij hun auto wil verkopen en wil overstappen op elektrisch deelvervoer. Hij roept dan terug dat hij wel elektrisch, maar absoluut geen deelauto wil. “Hij vindt zijn vrijheid en autonomie belangrijk. Terwijl ik op zoek ben naar de duurzaamste oplossing.”

Laura Kits (34), ook actief bij XR, botst regelmatig met haar vriend, niet zozeer over alledaags gedrag, maar vooral in discussies over klimaat, politiek en activisme. Zij vond Shell bijvoorbeeld een kwaadaardig bedrijf.

Hij vond het ook erg dat Shell informatie achterhiel over het klimaatprobleem, maar zei tegelijkertijd dat ze een product leveren waar vraag naar is. “Hij is klimaatbewust, maar deelde niet de integrale kritiek van mij op het kapitalistische systeem.” De emoties kunnen in dit soort gesprekken hoog oplopen.

Ze ziet duidelijk waar de verschillen tussen haar en haar vriend vandaan komen. “Ik ben zelf erg principieel, dat was ik ook al voordat ik met klimaatactivisme bezig was. Voor hem is harmonie juist belangrijk – hij zou minder snel mensen op hun gedrag aanspreken.” Kits gaat uit van het idee dat een beweging in de flanken met een radicale ideologie ervoor zorgt dat het midden langzaam opschuift. “Dat geldt zowel voor de samenleving als mijn relatie.” Ze ziet haar vriend langzaam opschuiven, ze botsen minder vaak. “Eerst was dat elke week, nu nog maar eens in de drie of vier weken.”

Psycholoog Pothuizen zegt ook dat ‘klimaatconflicten’ tussen mensen niet slecht hoeven te zijn. “In een tijd waar verandering nodig is, heb je altijd verschillende perspectieven. Er ontstaan discussies, en dus ook schuring. Dat is normaal.” Mensen kun-

nen botsen als ze fel met elkaar in discussie gaan. Zeker als het lukt om ook in dialoog te gaan, met interesse in elkaars perspectief, “kan het juist leiden tot een versnelling van die verandering.” Plus: je kan samen sterker uit zo’n gesprek komen. “Het kan goed zijn voor je relatie.”

Dat een botsing positief kan uitpakken, weet Floor Kik-Heerebout. Haar dochter was als middelbare scholier steeds meer met klimaat bezig. Als Kik-Heerebout een cadeautje voor haar kocht – een souvenir uit een museumwinkel bijvoorbeeld – dan werd haar dochter boos. ‘Mam, ik wil geen nieuwe spullen!’ Het ging zelfs zover dat moeder pakketjes met nieuwe schoenen van Zalando moest verstoppert voor haar dochter, in plaats van andersom. Eerst was dat kwetsend, maar uiteindelijk heeft dat ‘haar ogen geopend’ en begon ook Kik-Heerebout te geloven dat er gedragsverandering nodig is. “Daar ben ik nu dankbaar voor.”

Het is volgens psycholoog Pothuizen ook goed om te onthouden dat niet elk ‘klimaatconflict’ op te lossen valt, en je soms een gesprek beter kunt stoppen. “Je kunt mensen toch niet overtuigen. Dat moeten ze uiteindelijk zelf doen.”

Elkaar verliezen

Plus: wie zegt dat de klimaatpersoon altijd gelijk heeft? Ook mensen die regelmatig willen blijven vliegen kunnen daar hun redenen voor hebben, en bijvoorbeeld op andere manieren bijdragen aan een mooiere wereld.

Het is volgens Pothuizen verstandig om, als je het fundamenteel oneens bent, jezelf de vraag te stellen wat je belangrijker vindt: de vriendschap of je klimaatprincipes? “Vaak wint de vriendschap dan.” Zij vindt de Sire-slogan treffend gekozen: “Ben je een discussie aan het winnen, of elkaar aan het verliezen?”

Rutger ‘de Judger’ herkent dat wel. Hij eet soms met zijn vriendengroep, en toen ze laatst boodschappen deden en iedereen vegaburgers haalde, wilde één vriend per se twee vleesburgers kopen. “Ik merkte dat ik dat irritant vond. Ik voelde een innerlijk conflict, en dacht: dit kan ten koste gaan van onze vriendschap, terwijl ik dat niet wil.”

“Ik moet iets relaxter doen”, besloot Vaartjes toen. “En misschien zelf ook gewoon wat vaker zondigen als er kaas in een gerecht zit.”

VIJF TIPS OM GEZOND TE BOTSEN

Zie het niet als een klimaatconflict, maar als een ‘klimaatspagaat’

Stel dat twee mensen botsen omdat de een graag naar Azië wil vliegen en de ander in Europa wil blijven. Je kunt dat zien als een ‘conflict’ en tegenover elkaar gaan staan. Maar zie het eens als ‘spagaat’, waar allebei de personen zelf ook mee worstelen, zegt klimaatpsycholoog Jeanine Pothuizen. Zet dus eerst een stapje terug.

Luister naar de ander

Vertel niet alleen waarom je zelf wel of niet wil vliegen, maar bevraag de ander. ‘Wat betekent zo’n reis naar Azië voor jou?’ Wie moeite heeft met luisteren, kan hier een spelletje van maken. Stel bijvoorbeeld tien minuten alleen maar vragen aan de ander, zonder met een weerwoord te komen. Daarna draai je de rollen om.

Strooi niet ongeraagd met feiten

Anoek Neele deed dit zelf te pas en te onpas, om mensen te overtuigen. ‘Wist je dat we de 1,5 graad passeren, dat methaan erger is dan CO2?’ Het werkt averechts: de ander voelt zich overvallen en haakt af.

Accepteer dat de ander ambivalent is, en jijzelf ook

Wie zich met duurzaamheid bezighoudt, wordt al snel voor hypocriet uitgemaakt als die een keer wel vliegt of vlees eet. Pothuizen: “Maar mensen zijn bijna altijd ambivalent. Ik hou bijvoorbeeld van vlees, ik laat negen van de tien keer staan. Maar die ene keer niet.” Ga niet te veel met de vinger wijzen, want niemand is perfect.

Timing

Vertelt een collega bij de koffieautomaat blij dat ‘ie een vakantie naar Borneo heeft geboekt? Ga niet te kritisch doen, ook als je het vervuilend vindt. Pothuizen: “Die vlucht is al geboekt, dat gaat niet veranderen.” Beter is om het mee te vieren met die persoon, en er eventueel later op terug te komen.

Wat als de rest van het gezin wil vliegen? Moet mama dan met de trein? Of thuisblijven?

